ESHITISHDA NUQSONI BO‘LGAN BOLALARNI JISMONIY TARBIYA FAOLIYATIDA KORREKSION ISHLARNI TASHKIL ETISH

Jonuzoqova Nilufar Uchqun qizi
dilnurajonisoqva@gmail.com,
Jumazarova Parizod Sanatbek qizi
jumanazarovaparizoda@60gmail.com,
Qo‘chqarova Mexriniso Shuxrat qizi
mehrinisaqochqarova@gmail.com,
O‘rozboyeva Yulduz Uktam qizi
yulduzorazbayeva9@gmail.com,
Mamarajabova Muxsinabonu Abdulla qizi
mamarajabovamuxsina@gmail.com
Oligofrenopedagogika yo‘nalishi 25/5- guruh

Annotatsiya: Insonni kamol toptirish har tomonlama jismoniy tarbiyalashni ko’zda tutadi. Jismoniy tarbiya sog‘liqni yaxshilashga, jismoniy sifatlarni rivojlantirishga, yoshlarni mehnatga va Vatan himoyasiga tayyorlashga qaratilgandir. Jismoniy tarbiya ta’limoti o‘z ichiga “jismoniy madaniyat”, “jismoniy barkamollik”, “jismoniy tarbiya”, “jismoniy rivojlanish” kabi tushunchalarni oladi. Jismoniy madaniyat - insonlarni jismoniy jihatdan mukammallashtirish uchun foydalaniladigan moddiy hamda madaniy qadriyatlar yiqindisidir. Shu sababdan ham bugungi kunda eshitishdanuqsoni bo‘lgan bolalarni har tomonlama yetuk, barkamol shaxs qilib tarbiyalashimiz uchun jismoniy tarbiyaning o‘rni kattadir.

Kalit so‘zlar: eshitishda nuqsoni bo‘lgan bola, jismoniy tarbiya, maxsus maktabgacha ta’lim, jismoniy madaniyat, tarbiyalanuvchi.

Abstract: human development involves comprehensive physical education. Physical education is aimed at strengthening health, developing physical qualities, preparing young people for work and defending the Fatherland. The teaching of physical education includes such concepts as “physical culture”, “physical improvement”, “physical education”, “physical development gets ideas. Physical culture-physical improvement of people material and cultural values. For this reason, physical education plays an important role today so that we can raise children with hearing impairments as mature, harmonious people in all respects.

Keywords: child with hearing impairments, physical education, Special preschool education, physical education, pupil.

KIRISH

Maxsus maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning harakatlanish faoliyatidagi kamchiliklarni bartanaf etish, so’zlashuv nutqini o’stirish maqsadida umumiy rivojlantiruvchi jismoniy mashg’ulotlardan tashqari korreksion mashqlar ham bajariladi. Bu jarayonga alohida yondashish lozim bo’ladi. Gavdani to’g’ri tutishni o’rgatish uchun qorinda yotgan holda mashqlar qilish, gimnastik narvonga chiqib tushish mashqlari bajariladi. Muvozanatni saqlashga kanatdan yasalgan yulakchadan, taxta, qiya qo’yilgan taxta, o’rindiq ustidan yurish mashqlari xizmat qiladi. Yassioyoqlikni bartaraf etish va oldini olish maqsadida bolalarga kanatni ustida yurish, oyoq panjalari bilan bilan arqonni dumalatish, kanat ustida turish, yonlamachasiga yurish,

oyoq uchida, yonida, tovonda yurish, gimnastik narvonga tirmashib chiqish va tushish mashqlari o'rgatiladi. Tarbiyalanuvchilaring nafas organlari hamda ko'krak qafasining faoliyatini yaxshilash uchun mashqlar majmuasini bajariishni tavsiya etiladi. Nafas mashqlari bolalarda birtekis, nutkiy nafasni shakllantiradi, fonetik ritmika nafas, ovoz, talaffuz va harakatlarni rivojlantiradi.[1]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Psixolog va fiziologlarning tadkikotlari og'zaki nutqning rivoji umumiy xarakat faoliyati bilan bog'liqligidan dalolat beradi (A.Pavlov, V.S.Vigotskiy).[2] A.A.Befanining tadqiqotlarida musiqani idrok etishga, musiqa ohangi va maromini qabul qilishga qo'l xarakatlari ham yordam berishi ko'rsatilgan. Ilk yoshidagi bolalar bilan olib borilgan tadqiqotlar nutqning o'sishi qo'lning mayda xarakatlarining rivojlanishi bilan bog'likligini isbotlab berdi. (Befani A.A, Rol dvijeniy v prosesse vospriyatiya ritmicheskix slov).[3] Shunday qilib, xarakat qilish mashqlarini nutqiy mashqlar bilan uyqunlashtirib o'tkazilishi eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni og'zaki nutqini o'stirishda muhim o'rin tutayotgani tadkikotlarda tasdiklangan. Nutq o'stirish mashqulotlariga xarakatlarni tovushlar, bo'qinlar, so'z, jumlalar talaffuzi bilan uyg'ulashtirib bajarishga qaratilgan fonetik ritmika mashg'ulotlari kiritilgan. Fonetik ritmika nutqni va xarakatlarni, analizatorlar faoliyatini rivojlantirib, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar nutqini eshituvchi bolalar nutqining ohangi va maromiga yaqinlashtirilishiga yordam beradi. Mashg'ulotlarda xarakatlar bilan birgalikda eshituv qobiliyatini rivojlantirishga oid ish ham olib boriladi.

Jismoniy tarbiya ahloqiy tarbiya bilan chambarchas holda amalga oshiriladi. Jismoniy mashqlar bolalarning irodasi va xarakterini mustaqkamlaydi. O'yin va mashqlar davomida bolalarda tartib intizom, jamoatchilik hissi, o'z xoqish va ishtiyoqlarini uyin qoidalariga bo'ysundirish kabi hislatlar tarbiyallanadi. Jismoniy mashqlar bolalar sog'ligini mustaqkamlanishiga hizmat qilishi uchun o'yin, jismoniy tarbiya mashqlarini o'tkazish paytida bolalarda yaxshi kayfiyatni vujudga keltirish kerak. Ijobiy xis tuyg'ular fiziologik jarayonlarni normal o'tishiga yordam beradi. Bolalarda nafas olish faoliyati, moddalar almashinuvi normallashadi. Bolalarning yaxshi kayfiyati aksariyat hollarda tarbiyachilarning bolalarga bo'lgan munosobatiga bog'lik bo'ladi. Jismoniy tarbiya vazifalarining bajarilishi bolalarning ta'lim tarbiyasining samarali olib borilishi uchun zamin yaratadi.

MUHOKAMA VA NATIJA

Jismoniy tarbiya jarayonida korreksion ishlarga alohida e'tibor qaratish bolalarning umumiy rivojlanishiga samarali ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, harakat faoliyati va nutq rivoji o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, muvozanat, koordinatsiya, nafas olish va umumiy harakat faolligini shakllantirish bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, psixolog va fiziolog olimlarning tadqiqotlari (A.Pavlov, V.S.Vigotskiy, A.A.Befani) jismoniy mashqlar va nutq o'stirish mashg'ulotlari uyg'unligining ahamiyatini tasdiqlaydi.

Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida muvozanat, nafas olish va koordinatsiya bilan bog'liq mashqlarni tizimli ravishda qo'llash natijasida bolalarning nafaqat jismoniy holati, balki psixologik va nutqiy rivojlanishi ham jadallashadi.[4] Ayniqsa, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar

[1] K.K. Tkachova. *Fonetik ritmika va nutq rivojlanishi metodikasi*. – Moskva, 2005.
[2] N.P. Goncharova. *Maxsus pedagogikada jismoniy tarbiya va korreksiya*. – Moskva, 2010.
[3] I.S. Lazarenko. *Nutq nuqsonlari bo'lgan bolalarda motorika va nutqni rivojlantirish*. – Moskva, 2016.
[4] Natalya P. Goncharova. *Maxsus pedagogikada jismoniy tarbiya va korreksiya*. – Moskva, 2010.

uchun fonetik ritmika mashqlari katta ahamiyatga ega bo‘lib, ularning og‘zaki nutqini eshituvchi bolalar nutqiga yaqinlashtirishga yordam beradi.[5] Shuningdek, jismoniy tarbiya jarayoni bolalarning irodaviy sifatlarini rivojlantirish, intizomlilik, jamoatchilik tuyg‘usi va emotsional barqarorlikni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. O‘yin va mashqlar orqali tarbiyalanuvchilar o‘z his-tuyg‘ularini boshqarishni, o‘zaro hamkorlik qilishni hamda o‘z imkoniyatlarini to‘g‘ri baholashni o‘rganadilar.

Jismoniy tarbiya jarayonida korreksion ishlarni tashkil etish bolalarning jismoniy, nutqiy va psixologik rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, harakat va nutq rivoji o‘zaro bog‘liq bo‘lib, muayyan jismoniy mashqlar orqali bolalarning nutqiy faoliyatini yaxshilash mumkin. Ayniqsa, fonetik ritmika va muvozanat mashqlari eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalarning og‘zaki nutqini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Jismoniy mashqlar nafaqat bolalarning harakat koordinatsiyasini rivojlantiradi, balki ularning intizomi, irodasi va jamoa bilan ishlash ko‘nikmalarini ham shakllantiradi. Shuningdek, to‘g‘ri tashkil etilgan jismoniy tarbiya mashg‘ulotlari bolalarda ijobiy emosional holatni mustahkamlashga, umumiy salomatligini yaxshilashga xizmat qiladi. Umuman olganda, jismoniy tarbiya va korreksion mashg‘ulotlarni uyg‘unlashtirish bolaning har tomonlama rivojlanishini ta’minlab, ularning jamiyatga moslashuv jarayonini osonlashtiradi. Shu sababli, maxsus ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiya jarayonini yanada takomillashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

XULOSA

Eshitishda nuqsoni bo‘lgan bolalarni jismoniy tarbiya jarayonida korreksion mashg‘ulotlar orqali rivojlantirish ularning umumiy psixofiziologik holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatmoqdaki, jismoniy mashqlar va nutqiy rivojlanish o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, muayyan harakat faoliyatlari orqali bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini yaxshilash mumkin. Ayniqsa, fonetik ritmika va muvozanat mashqlari eshitishda nuqsoni bo‘lgan bolalarning og‘zaki nutqini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Shuningdek, jismoniy tarbiya nafaqat jismoniy sog‘liqni mustahkamlash, balki bolalarning irodaviy sifatlarini shakllantirish, ularning ijtimoiy muhitga moslashuvini yaxshilashga ham xizmat qiladi. O‘yin va mashg‘ulotlar orqali bolalarda o‘zini anglash, jamoa bilan ishlash, intizom va ijobiy hissiy holatni saqlash kabi muhim ko‘nikmalar rivojlanadi. Umuman olganda, maxsus ta’lim muassasalarida eshitishda nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun jismoniy tarbiya jarayonini yanada takomillashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish ularning har tomonlama rivojlanishiga zamin yaratadi. Shu sababli, kelgusida ushbu yo‘nalishda yanada chuqur ilmiy-tadqiqot ishlari olib borish va amaliyotga yangi pedagogik metodlarni tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI:

1. 1. Выготский Л.С. Дефект и сверхкомпенсация. // «Проблема дефектологии».
2. М., 1996. –С. 42.
3. Крыжановская Л.М. Психологическая коррекция в условиях инклюзивного
4. образования. Пособие для психологов и педагогов. – М.: «Владос», 2013. 83-б.
5. Maktablar hamma uchun – Save the children – 2002y. 20\23 bet

[5]Irina S. Lazarenko. *Nutq nuqsonlari bo‘lgan bolalarda motorika va nutqni rivojlantirish*. – Moskva, 2016

6. Pulatov Sh.N.Sankhya-ancient Indian philosophical school. //PUSTAK BHARATI
7. RESEARCH JOURNAL// JAN-June. ISSUE Toronto, Canada. No: 1-2, 2020.
8. Xamidova, M. (2024). Methodology for Developing Active Civic Competence in Future Special Educators. Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments, 2(10), 61-69.
9. Abdurakhmanova, S. (2024). INVOLVEMENT OF CHILDREN WITH DISABILITIES INTO INCLUSIVE EDUCATION. Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research, 2(11), 75-77.

10.